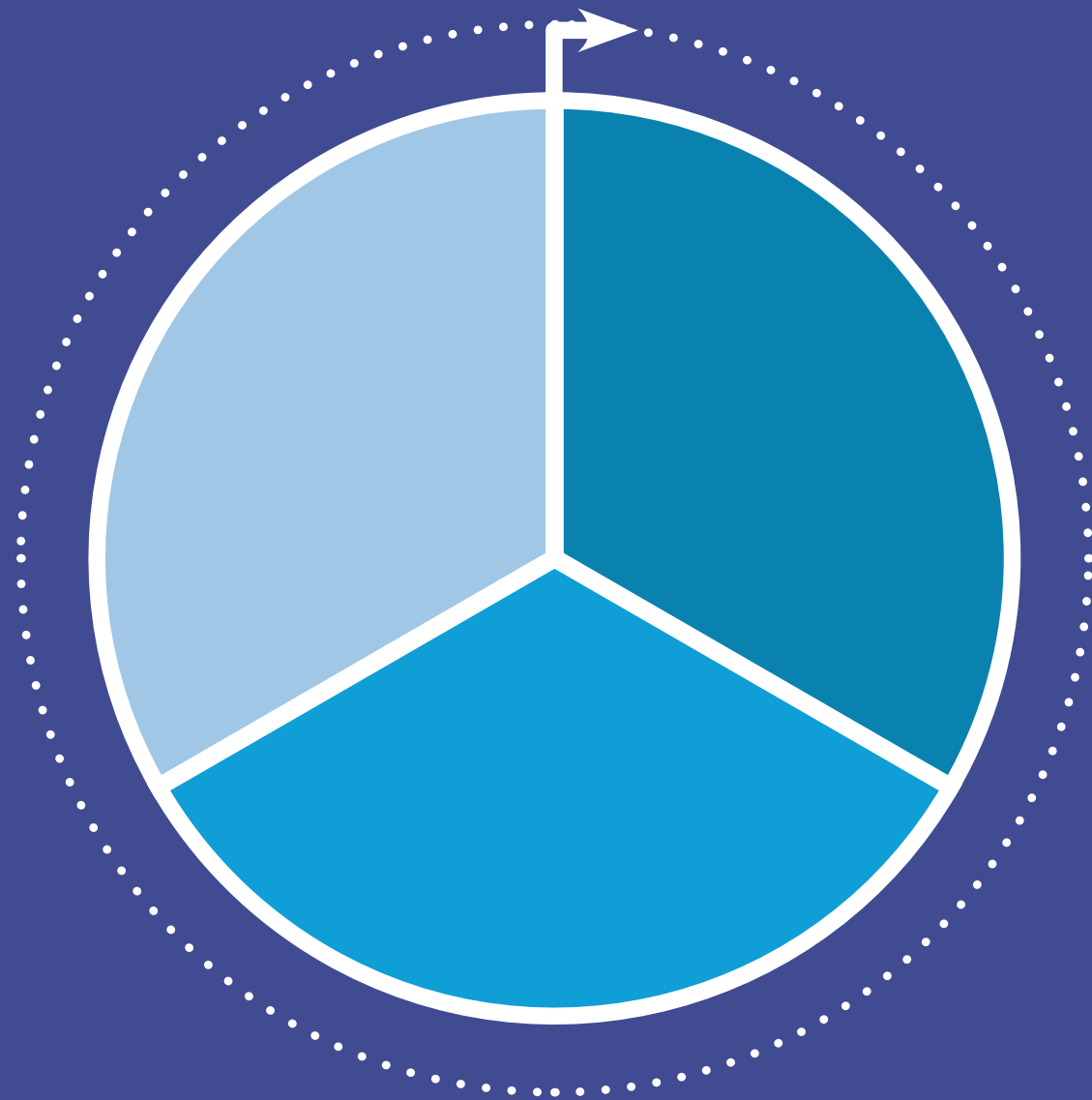

Data

Duiden in Dialoog

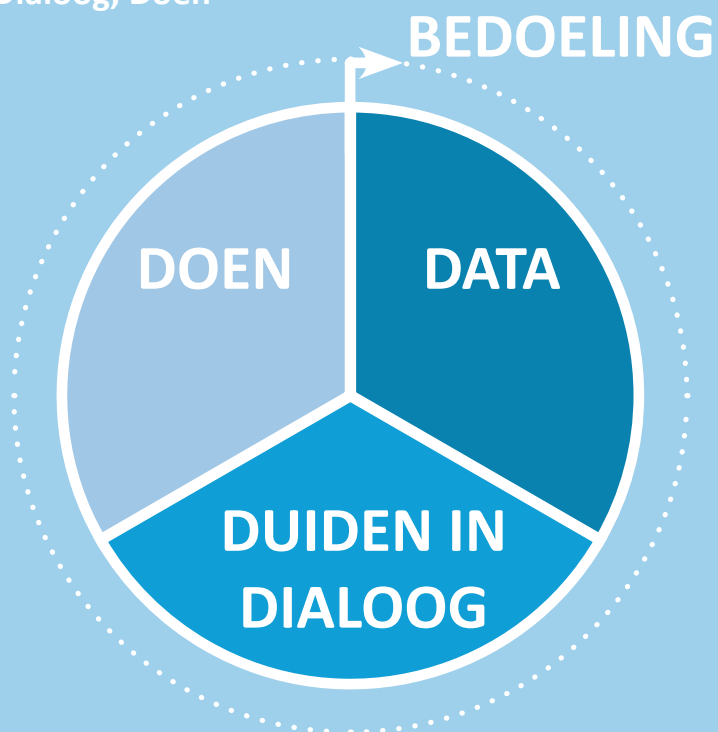
Doen

Datawerkplaats Drenthe heeft deze handreiking geschreven om organisaties te helpen bij het toepassen van de werkwijze **Data, Duiden in Dialoog, Doen (DDDD)**. De werkwijze helpt om de manier van werken te transformeren van meer reactief naar reflecterend, lerend en onderbouwd. DDDD is daarmee geen interventie op zichzelf, het is een vaardigheid en een proces dat bewust kan worden ingezet. Het is belangrijk om bij de start de bedoeling scherp te hebben. Dit geeft richting en focus en helpt in de besluitvorming.

Leeswijzer: Na de introductie zijn de stappen van de werkwijze DDDD uitgewerkt. Per stap zijn activiteiten, tips en een praktijkvoorbeeld gegeven. Vervolgens is beschreven waar je rekening mee kunt houden bij de start, methodes voor kwalitatief onderzoek, tips voor datavisualisatie en een conceptueel model.

Werkwijze:
Data, Duiden in Dialoog, Doen

Kennisgedreven werken

DDDD is een werkwijze binnen kennisgedreven werken. Door kennis gedreven te werken worden beslissingen, beleid en acties gebaseerd op kennis en niet (alleen) op gevoel, routine of intuïtie.

Waarom is kennisgedreven werken belangrijk?

- Het stimuleert de samenwerking tussen beleid, uitvoering en onderzoek.
- Beslissingen worden transparanter en beter onderbouwd.
- Het geeft inzicht in wat werkt en wat niet.
- Het maakt beleid effectiever en efficiënter.

Wanneer DDDD toepassen?

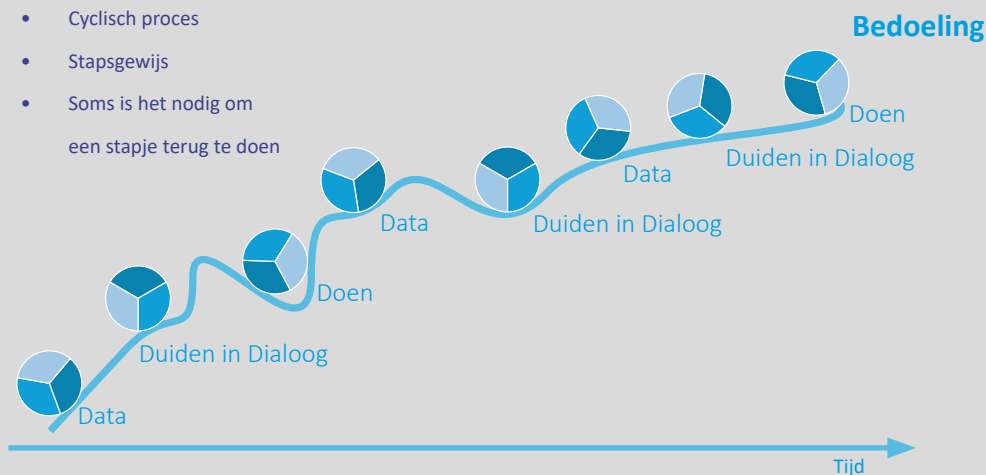
DDDD helpt om cijfers en kwalitatieve informatie te combineren en te duiden en om te bepalen of actie nodig is. De werkwijze kun je toepassen:

- bij complexe vraagstukken met meerdere perspectieven,
- om inzicht te krijgen in wat er aan de hand is,
- bij beleidsontwikkeling, bij monitoring en evaluatie (meten, begrijpen, bijsturen), en
- bij het stimuleren van de samenwerking tussen partners door het realiseren van een gemeenschappelijk beeld en taal.

UITWERKING

DDDD is een interactief groeimodel

- Cyclisch proces
- Stapsgewijs
- Soms is het nodig om een stapje terug te doen

BEDOELING

Activiteiten: vaststellen van de vraag en de bedoeling

Krijg inzicht in de vraag achter de vraag:

- Wat willen we weten? Welke doelgroep? Welk geografisch gebied?
- Wat is het probleem waarvoor een oplossing nodig is?

Bedoeling: wat willen we wanneer bereikt hebben?

Uitkomst van deze stap: Heldere klantvraag en inzicht in de bedoeling

Tips

- Neem voldoende tijd om de vraag helder te krijgen en om tot overeenstemming over de bedoeling te komen. Dit zorgt ervoor dat het juiste probleem wordt opgelost.
- De omgeving is continu in verandering. Evalueer tussentijds of de vraag en de bedoeling nog actueel zijn en pas indien nodig aan.

Praktijkvoorbeeld

Vraag: wat maakt dat het aandeel jongeren dat gebruik maakt van de GGZ relatief hoog is in twee verschillende wijken in de gemeente?

Bedoeling: verlagen zorggebruik in beide wijken.

DATA

Activiteiten: data verzamelen, analyseren en rapporteren

- Vertaal de klantvraag naar indicatoren.
- Verzamel cijfers bij de indicatoren: wees je bewust van de bron, de actualiteit van de cijfers, wanneer de cijfers geactualiseerd worden, representativiteit, etc.
- Krijg inzicht in het verhaal bij de cijfers. Verzamel kwalitatieve data met bijvoorbeeld interviews, focusgroepen en verhalen.
- Orden, analyseer, visualiseer en rapporteer de cijfers en de kwalitatieve data (in samenhang).

Uitkomst van deze stap: inzicht in onder andere demografische kenmerken, hoe vaak iets voorkomt, samenhang tussen relevante variabelen, inzicht in het 'waarom' en de achtergrond.

Tips

- Houd rekening met je publiek.
- Beperk het aantal grafieken/cijfers.
- Gebruik storytelling: boodschap + data = visualisatie.
- Gebruik voor de keuze van de indicatoren een conceptueel model, bijvoorbeeld het [Regenboogmodel van Dahlgren en Whitehead](#).

Praktijkvoorbeeld

Er is informatie verzameld op wijkniveau over demografische kenmerken, gezinssituatie, zorggebruik, mentale gezondheid en woonomgeving.

Hierbij is zowel een kwantitatieve analyse voor de twee wijken gemaakt als interviews met jongeren en professionals in de wijken.

DUIDEN IN DIALOOG

Activiteiten: geef duiding tijdens een dialoogsessie

Benader het vraagstuk vanuit verschillende perspectieven:

- **Data verkennen:** wat zeggen de cijfers? Trends? Verhouding t.o.v. andere doelgroepen of gebieden? Zijn er pieken of dalen? Is de kwalitatieve data herkenbaar?
- **Data begrijpen door in context te plaatsen:** wat zijn mogelijke oorzaken? Zijn er aanvullende inzichten vanuit de praktijk? Hoe is de data tot stand gekomen?
- **Data beoordelen:** is er sprake van bias? Past de data bij wat we in de praktijk zien?
- **Data vertalen naar actie:** wat betekent het inzicht voor beleid? Zijn vervolg analyses nodig?

Uitkomst van deze stap: beeld van het vraagstuk en inzicht in welke vervolg acties logisch zijn.

Tips

- Betrek relevante betrokkenen met verschillende perspectieven.
- Maak het gesprek expliciet: laten we de data duiden. Wat zien we, wat betekent het en wat niet?
- Gebruik toegankelijke visualisaties van de data.
- Benoem onzekerheden en aannames (*denken we dit of weten we dit*).
- Sluit de bijeenkomst af met een heldere samenvatting en een actie.

Praktijkvoorbeeld

Een kernteam heeft in enkele duidingssessies structuur en verhaal in alle data aangebracht.

Daarna is in een tweetal werksessies met diverse professionals in de wijken gekeken naar de betekenis van de verzamelde inzichten. Dit is vertaald naar een aantal speerpunten.

DOEN

Activiteiten: samen doen en volgen wat je doet

- Durf te experimenteren en kom in actie (begin klein, denk groot).
- Leer door te monitoren en houd de bedoeling in het vizier. Zitten we nog op de goede weg? Monitoren helpt om te reflecteren, te leren en te bepalen waar bij te sturen.

Uitkomst van deze stap: acties en inzicht in de voortgang.

Tips

- Start met een enthousiaste groep mensen en stem af wie, wat, wanneer gaat doen.
- Wees realistisch, ga experimenteren en bepaal samen op een bepaald moment of je wilt verbreden of verdiepen.
- Evalueer en reflecteer tussentijds. Zitten we nog op koers?

Praktijkvoorbeeld

Onder andere de buurtsportcoach en de jongerenwerkers zijn blijven experimenteren met manieren om op een laagdrempelige en creatieve wijze het thema mentale gezondheid bespreekbaar te maken. Lastig is om niet allemaal gewoon terug te gaan naar de waan van de dag.

Durf te handelen op basis van wat je wel weet!

Tips!

Wat is nodig voor een goede start

- ☐ **Eenduidig beeld van de bedoeling:** eenduidigheid over de vraag en de bedoeling draagt bij aan draagvlak.
- ☐ **Resources en middelen:** zorg dat vooraf helderheid is over beschikbaarheid van mensen en van middelen.
- ☐ **Relevante betrokkenen met verschillende perspectieven:** verschillende perspectieven zorgen voor een breed draagvlak en voor een rijker beeld. Signalen uit het veld, praktijkverhalen, observaties, lokale kennis zijn onmisbaar om het vraagstuk goed te kunnen duiden. Relevante stakeholders zijn beleidsadviseurs, professionals in de uitvoering, ervaringsdeskundigen/inwoners, data analisten/onderzoekers.
- ☐ **Toegang tot betrouwbare data:** zonder actuele en valide data geen goede start van het gesprek.
- ☐ **Veilig en open cultuur:** om optimaal te leren is een open gesprek nodig, zonder gevoel van verantwoording.
- ☐ **Besluitvaardigheid om tot doen te komen:** van data naar doen vraagt om besluiten nemen, prioriteiten stellen en concrete afspraken maken.
- ☐ **Governance en eigenaarschap om proces en uitkomsten te borgen:** helderheid over de verantwoordelijkheid van de opvolging voorkomt dat de opbrengst naar de achtergrond verdwijnt.

Een aantal kwalitatieve methodes in vogelvlucht

Methode	Wanneer toepassen?	Aandachtspunten
 Interview <i>Circa 6 tot 12 één op één gesprekken.</i>	Verkrijgen van een rijk en gedetailleerd inzicht in ervaringen, motivaties en perspectieven van een persoon.	Beperkte generaliseerbaarheid door kleine steekproef.
 Focusgroep <i>Gesprek met 6 tot 10 deelnemers tegelijk.</i>	De interactie tussen deelnemers levert interessante inzichten op. De methode is bruikbaar om groepsprocessen, meningsvorming en gedeelde ervaringen te verkennen.	Dominantie van sommige deelnemers. Niet geschikt voor gevoelige onderwerpen.
 Observeren <i>Mensen observeren binnen een context.</i>	Observeren geeft inzicht in routines, cultuur en context. Geeft naast wat mensen zeggen ook inzicht in gedrag.	Risico rolinmenging van de observator. Beperkte generaliseerbaarheid. Beperkt inzicht wat mensen denken.
 Narratief <i>Analyse van persoonlijke verhalen.</i>	Geef inzicht in betekenisgeving en identiteit. Respecteert de stem van de deelnemer.	Beperkte generaliseerbaarheid.
 Casesstudies <i>Diepgaande analyse van een case (persoon, groep, team, organisatie).</i>	Grondig onderzoek naar een case helpt om beter te begrijpen hoe en waarom iets gebeurt, onderliggende mechanismen te identificeren en inzicht te krijgen in de praktijk.	De generaliseerbaarheid is beperkt. Analyse is complex omdat je verschillende informatiebronnen combineert. De interpretatie is sterk afhankelijk van de onderzoeker.

Datavisualisatie

Beantwoord eerst de vragen:

- Wie is je publiek?
- Wat moet de lezer uit de grafiek halen?

Houd het simpel!

- Haal alle overbodige lijnen, kaders, etc. weg.
- Tekst en cijfers zoveel mogelijk horizontaal uitlijnen.
- Beperk aantal cijfers achter de komma.
- Maximaal 4 series per grafiek.
- Gebruik witruimte.
- Vermijd 3D grafieken.

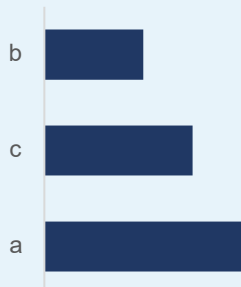
Kies een passende grafiek bij je boodschap

- **Staafdiagram:** vergelijking tussen categorieën.
- **Lijngrafiek:** ontwikkeling in de tijd bij twee of meer datapunten.
- **Gestapelde staafdiagram:** hoe A, B, C optellen of zich tot elkaar verhouden.
- **Boxplot:** spreiding en outliers.
- **Spreidingsdiagram:** verband tussen twee variabelen.
- **Geografische kaart:** geografische patronen.

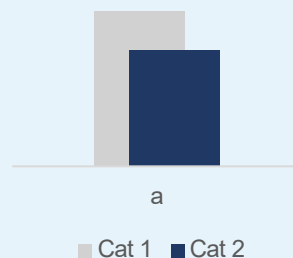
Zorg voor duidelijkheid

- Voeg een grafiektitel toe.
- Voeg as-titels met eenheid toe (% , aantal, per 100).
- Gebruik een legenda of labels.
- Gebruik 'eerlijke' schalen: begin y-as bij 0, pas op met extreme zoom-in die trends overdrijven en gebruik gelijke schaalverdeling bij vergelijken van grafieken.
- Gebruik kleuren passend bij de boodschap (rood voor risico).
- Houd rekening met mensen die kleurenblind zijn.

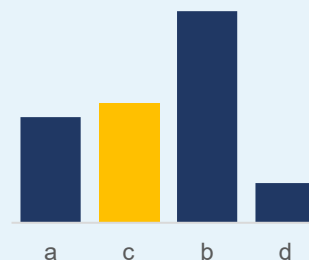
Orden de data zodat het patroon gelijk duidelijk is

Maak een vergelijking zodat data meer betekenis krijgt

Highlight het belangrijkste element

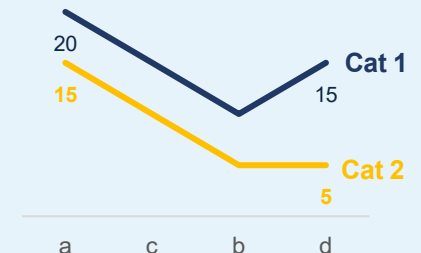

Kies een betekenisvolle grafiektitel

Team A heeft de hoogste score

Labels helpen om je verhaal te vertellen

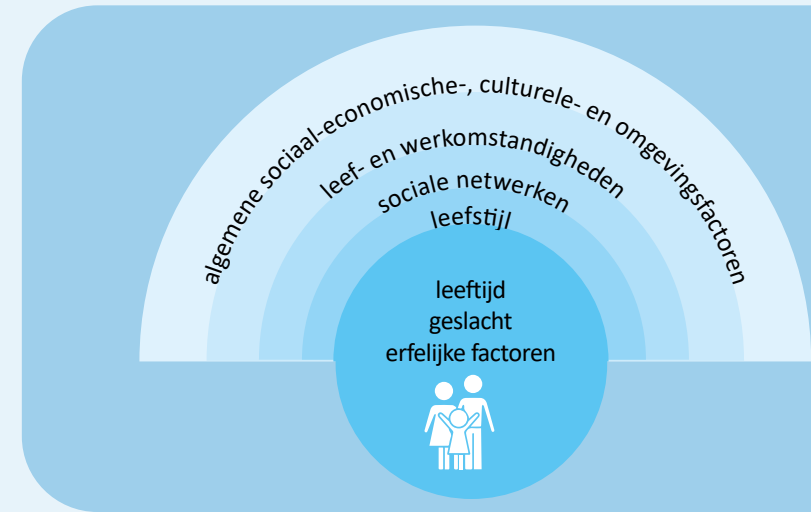

Het regenboogmodel

Dahlgren en Whitehead, 1991

Het Regenboogmodel van Dahlgren en Whitehead kan heel goed gebruikt worden als denkmodel om vanuit verschillende perspectieven impactvolle determinanten van gezondheid in kaart te brengen en mogelijkheden van beïnvloeding te onderzoeken.

Het Regenboogmodel laat zien dat gezondheid het resultaat is van een samenspel tussen verschillende determinanten; **individuele kern**, **leefstijlfactoren**, **sociale netwerken**, **leef- en werkomstandigheden** en **algemene sociaal-economische-, culturele- en omgevingsfactoren**. Hoe verder van de individuele kern, hoe groter de maatschappelijk invloed.

Determinanten van gezondheid & mogelijke lijnen van beïnvloeding

Individuele kern

Biologische kenmerken zoals leeftijd, geslacht en erfelijke factoren.

Lijnen van beïnvloeding

Deze factoren zijn beperkt tot niet te beïnvloeden.

Leefstijlfactoren

Individuele gedragingen zoals roken, voeding en beweging.

Lijnen van beïnvloeding

Interventies op individueel niveau. Niet alleen individuele keuzes zijn bepalend, ook de buitenste drie lagen zijn van invloed op het gedrag.

Sociale snetwerken

Sociale omgeving zoals familie, vrienden, burens en sociale steun.

Lijnen van beïnvloeding

Versterken van de sociale basis.

Leef- en werkomstandigheden

Structurele determinanten zoals onderwijs, werk(zekerheid), inkomen, huisvesting, toegang tot zorg en fysieke omgeving.

Lijnen van beïnvloeding

Oplossingen voor achterliggende problemen.

Algemene sociaal-economische-, culturele- en omgevingsfactoren

Hier gaat het om economisch beleid, sociale ongelijkheid, cultuur, wet- en regelgeving en politieke keuzes.

Lijnen van beïnvloeding

Versterken van de sociale en fysieke leefomgeving.

Colofon

Datawerkplaats Drenthe

Dit product is het resultaat van een samenwerking tussen:

- Esther Huisman, GGD Drenthe
- Marjolanda Hendriksen, NHL Stenden
- Marijke Braams en Margriet de Boer, gemeente Emmen

Vragen of aanvullingen?

Dan kun je terecht bij datawerkplaats@ggddrenthe.nl

Mei 2026